

ВОЄННА ТВОРЧІСТЬ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Під час війни творчість Олександра Довженка традиційно не розглядалась. Сьогодні його діяльність є доступною для України – твори письменника допомагають осягнути і зрозуміти складність протиставлення культурної і політичної дійсності воєнних років.

Творчість Олександра Довженка являється актуальною і сьогодні. Велика кількість науковців досліджували як життєвий, так і творчий шлях митця. Серед них – І. Рачук, Д. Шлапак, Ю. Барабаш, І. Корнієнко, С. Коба та ін. Варто відмітити, що багато з творчого доробку митця періоду війни було приховано або змінено.

Творчі досягнення О. Довженка періоду війни сьогодні є доступними: опублікована «Україна в огні», статті, виступи, оповідання.

Метою статті є показати найголовніші проблеми творчості Олександра Довженка в роки Другої світової війни.

Ще з першого дня війни О. Довженко попросив в комітеті дозволу поїхати на фронт, адже не міг залишатися осторонь того, що відбувалось. Почувши відмову через стан здоров'я, він виїхав до Уфи, а потім – Ашхабаду. На фронт потрапив у лютому 1942 р., і тоді став співробітником газети «Красная Армия» [2, с. 511].

Перша його стаття як публіциста з'явилась 23 і 24 червня 1941 р. під назвою «До зброї!». Він писав: «...Сьогодні Гітлер своїм злочинним нападом почав проти нас війну. Сьогодні Радянський уряд відповів оголошенням священної війни проти Гітлера і його розбійників...До зброї, Радянська Україно!». Так розпочався перший етап творчості Довженка воєнного періоду (1941–1943). Статті «Душа народу не подолана!», «Нічим нас не візьмеш», «Я бачу перемогу», «Батьківщина наказує» сповнені гніву проти німецьких загарбників [3, с. 154].

У літку 1942 р. митець розпочав написання кіноповісті «Україна в огні», яку завершив через рік у серпні. У 1943 р. письменник взяв участь у наступі радянських військ, визволенні України, рвався на передові позиції, де продовжував занотовувати у записник свої враження [4, с. 181].

Свій біль за народ, возвеличення його подвигу, гнів до фашизму Олександр Довженко відтворив у кіноповісті «Україна в огні». Сюжетною основою кіноповісті є доля численної родини Лавріна Запорожця. Типові обставини, характери – і розтерзана фашистами с. Тополівка дає читачеві уявлення про трагедію окупованої України.

6 листопада 1943 р., коли був звільнений Київ, О. Довженко увійшов до міста разом з М. Бажаном та Ю. Яновським. Довженко писав: «Україна поруйнована, як ні одна країна в світі. Поруйновані всі міста, шляхи, розорила війна народне господарство, понищила людей. У нас немає

майже вчених, обмаль митців...» [1, с. 45].

Наприкінці листопада 1943 р. Олександр Довженко повернувся з фронту до Москви щоб почати роботу над фільмом «Україна в огні».

Культ особи Сталіна завдав великого удару О. Довженкові, який він порівнював зі смертю. Однак і після того, як Олександр Петрович дізнався про заборону «Україна в огні» (5 грудня 1943), він ще впевніше вирішив писати про український народ, а «ні про дважди героїв, ні про трижди зрадників, ні про вождів, що самою присутністю вже прикрашають твір» [1, с. 46].

Узимку 1944 р. О. Довженко почав писати новий твір – «Повість полум'яних літ» – надзвичайно цікаву, глибоко емоційну кінооповість, до якої він вніс всі враження та спостереження років війни. Характерно, що ця кіноповість не повторювала «України в огні» – режисер шукав нові форми, прийоми. Однак поставити фільм О. Довженкові не вдалося: атмосфера підозри, недовіри і зневаги не сприяли екранізації [4, с. 248].

У дні війни Олександр Довженко часто звертався до жанру документального фільму. Зокрема, за участю Ю. Солнцевої та письменника О. Авдеєнка створив два документальні фільми «Битва за нашу Радянську Україну» та «Перемога на Правобережній Україні і вигнання німецьких загарбників за межі українських радянських земель» [4, с. 186].

Олександр Петрович Довженко бачив війну власними очима, пройшов чимало її вогненними шляхами, чесно і правдиво зображував страждання народу. О. Довженко розумів і бачив, якою дорогою ціною діставалася перемога над фашизмом. Це мільйони загиблих військових і цивільних. Тому запідозрити його у перекрученні історичної правди про війну, не вірити йому нема жодних підстав.

Довженкова «Україна в огні» була першим кроком у заборонену зону. Олександр Довженко мав надзвичайний дар правдивості. Він навчився передавати все «у ногу з часом», однак не вмів писати неправди. Його кінооповість на сьогоднішній день є правдивим відображенням дійсності воєнного часу.

Список використаних джерел:

1. Довженко О. Вибрані твори / Передм. А. Гуляка / О. Довженко. – К., 2004.
2. Довженко А. Собрание починений: В 4 т. / А. Довженко. – К., 1969. – Т. 4.
3. Куценко М. Сторінки життя і творчості Довженка / М. Куценко. – К., 1975.
4. Плачинда С. П. Александр Довженко. Очерк творчества / С. П. Плачинда. – К., 1964.